Suomen Rauhanliitto – Finlands Fredsförbund

LAUSUNTO PUOLUSTUSSELONTEOSTA VNK 5/2017

”...Sillä usein on käynyt niin, että uhkakuvat alkavat toteutua juuri sen takia, että niihin varaudutaan. ”

presidentti Mauno Koivisto

Yleistä

Suomen Rauhanliitto – Finlands Fredsförbund kiittää valiokuntaa, että sitä kuullaan liittyen valtioneuvoston puolustusselontekoon.

Suomessa on vakiintunut näkemys, että ulkopolitiikka on ensisijainen ja puolustuspolitiikka vasta toissijainen väline hoitaa Suomen turvallisuuspoliitiikka. Puolustusselonteossa viitataan erityisesti Ukrainan sotaan ja muihin kriiseihin, jotka ovat heikentäneet turvallisuusympäristöämme. Rauhanliiton mukaan kysymys on ensisijaisesti poliittisesta epäonnistumisesta, ei sotilaallisen varautumisen heikkoudesta tai valmistautumattomuudesta.

Rauhanliitto yhtyy ulkoasianvaliokunnan mietinnössä ulko- ja turvallisuuspoliittista selonteosta esittämään näkemykseen, että kansakunnan eheys ja yhteenkuuluvuus ovat sen turvallisuuden tärkein tekijä ja edellytys sille, että se pystyy vastaamaan mahdollisesti uhkiin. Tätä koko sodanjälkeisen ajan rakennettua eheyttä ja yhteenkuuluvuutta ei kuitenkaan voida pitää itsestään selvänä.

Hyvinvointiyhteiskunnan turvaverkkojen rapautuminen, korkea työttömyysaste sekä erityisesti nuorten vaikeus päästä työmarkkinoille kasvattavat vastakkainasettelua ja ajavat Suomea taas jakautuneeseen yhteiskuntaan. Yhteenkuuluvuutta vahvistava ja eriarvoisuuksia poistava yhteiskuntapolitiikka on samalla myös onnistunutta turvallisuuspolitiikkaa ja tämä tulisi ottaa huomioon myös päätettäessä puolustuspolitiikan suuntaviivoista ja resursseista.

Ulkoasianvaliokunta peräänkuulutti mietinnössään ulko- ja turvallisuuspoliittisesta selonteosta, että analyysi turvallisuusympäristöstä ja sen muutoksista tulisi olla kaikille selonteoille yhteinen, realistinen ja tasapainoinen. Ulkoasiainvaliokunnan arvion mukaan kansainvälisen tilanteen kiristymisestä huolimatta Suomen asema on vakaa. Puolustusselonteon tilannekuva on kuitenkin merkittävästi synkempi kuin ulko- ja turvallisuuspoliittisen selonteossa esitetty. Puolustusselonteon mukaan sotilaallinen toiminta ja sotilaalliset jännitteet Itämeren alueella ovat lisääntyneet, samoin kriisien ennakkovaroitusaika on lyhentynyt ja kynnys voimankäyttöön on alentunut. Näiden väittämiä ei kuitenkaan avata selonteossa vaan ne esitetään lööppitodellisuuden kaltaisesti tosiasioina, kunnolla perustelematta.

Itämeren alueella on tapahtunut muun muassa Suomen ilmatilan loukkauksia ja erityisesti venäläiset hävittäjät ovat häirinneet sota-aluksia, mutta näitä voidaan kuvailla kuitenkin myös yksittäistapauksiksi vakaassa kokonaiskuvassa. Itämeri on kaikille sen rantavaltioille taloudellisesti erittäin merkittävä, mistä syystä ei ole yhdenkään maan etu kiristää alueen sotilaallisia jännitteitä. Esimerkiksi Helsinkiin odotetaan kesän aikana 270 risteilyalusta ja 440 000 vierasta. On vaikea kuvitella, että tällaisia matkustajamääriä kohdistuisi alueelle, jolla kynnys sotilaallisen voiman käyttöön olisi alentunut. Nord Stream II -kaasuputki, Helsingin ja Tallinnan välisen rautatietunnelin tai Baltian maiden kautta kulkevan nopean junayhteyden suunnittelu ja valmistelu eivät myöskään anna kuvaa akuutista sotilaallisen selkkauksen uhasta.

Rauhanliitto on samaa mieltä eduskunnan ulkoasiainvaliokunnan kanssa siitä, ettei Suomi voi olla ulkopuolinen, jos sen lähialueilla tai muualla Euroopassa turvallisuus on uhattuna. Sen sijaan merkityksellistä on se, kuinka parhaiten voidaan ehkäistä ja torjua potentiaalisia uhkia. Suomen, EU:n ja koko Itämeren alueen yhteinen intressi on välttää sotilaallista vastakkainasettelua ja vahvistaa kansainvälistä sopimusperäistä järjestelmää.

Rauhanliiton mielestä Itämeren alueella olisi nyt olennaista varustautumisen tai kansainvälisten sotaharjoitusten sijaan pyrkiä lisäämään alueen vakautta. Itämeren suurin uhka on saastuminen ja sen pikainen pysäyttäminen on tärkeää. Suomi tulisi tukea sekä Itämeren alueen valtioiden hallitusten että kansalaisyhteiskunnan ja erilaisten tutkimuslaitosten välistä yhteistyötä.

Ulkoasiainvaliokunta totesi mietinnössään Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittisesta selonteosta, ettei Suomi salli alueensa käyttämistä vihamielisiin tarkoituksiin muita valtioita vastaan. Tämä on toistettu myös puolustusselonteossa, mutta lisäyksellä, joka voidaan ymmärtää ulkoasiainvaliokunnan ajatuksen vesittämiseksi:

> *"Valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittisen selonteon linjausten pohjalta tämä ei rajoita Suomen mahdollisuuksia antaa ja ottaa vastaan kansainvälistä apua tai tiivistää puolustusyhteistyötä."*

Puolustusselonteon muotoilu antaa Rauhanliiton mielestä mahdollisuuden tulkintaan, että Suomen aluetta voisi käyttää vihamielisiin tarkoituksiin muita valtioita vastaan, mikäli tämä tapahtuu puolustusyhteistyön tai sotilaallisen avun antamisen tai vastaanottamisen puitteissa. Rauhanliiton mielestä olisi hyvä tarkentaa yksiselitteisemmin, ettei Suomi salli alueensa käyttämistä vihamielisiin tarkoituksiin muita valtioita vastaan, ja että periaate koskee myös Suomen mahdollisesti antamaa tai vastaanottamaa kansainvälistä apua tai puolustusyhteistyön tiivistämistä.

Rauhanliitto olisi toivonut selonteon linjauksia selkeämpää sitoutumista kansainvälisiin aseidenriisuntaprosesseihin, muun muassa nyt neuvoteltavan ydinasekieltosopimuksen tukemista, ja aktiivisempaa näkemystä liennytystä ja poliittista dialogia vahvistavista sekä luottamusta lisäävien toimien elementeistä Suomen turvallisuuspolitiikassa, myös puolustusselonteon osalta.

Varusteluohjelma

Rauhanliitto ei kannata sotilaallisen puolustuksen menojen kasvattamista, jota selonteon mittavan varustautumisohjelman toteuttaminen merkitsisi. Merkittävimmät varusteluohjelman osat ovat ilmavoimien Hornet-hävittäjien korvaaminen sekä laivaston alushankinnat. Näiden strategisten suorituskykyhankkeiden kustannuksiksi arvioidaan 8,2–12,2 miljardia euroa.

Arvio koskee vain välittömiä hankintakustannuksia, ei käyttökustannuksia, jotka kuitenkin kummassakin tapauksessa muodostuvat hankintakuluja suuremmiksi. Esimerkiksi Hornetien hankinnan ensimmäinen tilausvaltuus oli 9,5 miljardia markkaa (noin 2,3 miljardia euroa), mutta niiden aseistus ja tukeutumisjärjestelmät sekä 30 vuoden käyttökustannukset mukaan laskettuna hinnaksi arvioitiin noin 37 miljardia markkaa (noin 8,6 miljardia euroa).

Jotta eduskunta voi ylimpänä valtioelimenä toteuttaa sille perustuslaissa määriteltyjä tehtäviä, eduskunnalle tulisi mahdollisimman varhaisessa vaiheessa esittää mahdollisimman täsmällinen arvio näiden kahden hankkeen kokonaiskustannuksista. Puolustusselonteko ei tätä vaatimusta täytä. Selonteon mukaan hankinnat toteutetaan budjettirahoituksella vuosina 2019–2031, ja ylläpito- sekä käyttökustannukset katetaan puolustusbudjetista ilman erillisrahoitusta.

Eduskunnan valtiovarainvaliokunta totesi kuitenkin lausunnossaan puolustusselonteosta seuraavaa:

> *"Valiokunta toteaa, ettei HX-hankkeen rahoitus ole mahdollista nykyisen puolustusbudjetin puitteissa. Hankinta vaatii erillistä rahoituspäätöstä. Vuonna 2021 aiheutuviin menoihin on kuitenkin otettava kantaa jo vuosia 2018—2021 koskevassa julkisen talouden suunnitelmassa, joka annetaan eduskunnalle huhtikuun lopulla."*

Olisi perusteltua, että puolustusvaliokunta mietinnössään puolustusselonteosta täsmentäisi sekä HX-hankkeen että Laivue 2020 -hankkeen rahoitusmallia ja niiden kokonaiskustannuksia. Lisäksi mietintöön tulisi sisällyttää arvio muiden selonteossa esitettyjen varustautumishankkeiden kustannuksista, sillä nykyisellään kustannuksista ei ole minkäänlaista arviota.

Sodanaikaisen reservin kasvattaminen

Rauhanliitto uskoo, että Suomen on lähivuosina aidosti uudelleenarvioitava nykyinen asevelvollisuusjärjestelmä ja sen mielekkyys. Tällöin on perusteltua vertailla erilaisia eurooppalaisia koulutusjärjestelmiä ja niiden tehokkuutta sen ryhmän suhteen, joka mahdollisesti halutaan edelleen kouluttaa sotilaalliseen puolustuksen tehtäviin.

Valtioneuvoston selonteossa esitetään sodanaikaisen joukkojen vahvuuden kasvattamista 230 000 sotilaasta 280 000 sotilaaseen. Suomella on jo nykyisellään kansainvälisesti vertailtuna maan asukaslukuun verrattuna suuri sodanaikaisten joukkojen vahvuus sekä runsaasti raskasta aseistusta. Näistä syistä johtuen Suomen

sijoitus Bonn International Center for Conversion -tutkimuslaitoksen vuosittaisessa militarismi-indeksissä[1] poikkeaa merkittävästi muista Pohjoismaista ja EU-maista. Vuoden 2016 indeksissä Suomen sijoitus oli 22. Suomea korkeammalla eurooppalaisista maista olivat Armenia, Venäjä, Kypros, Azerbaidžan, Kreikka, Valko-Venäjä, Ukraina ja Turkki.

Muiden Pohjoismaiden sijoitukset olivat: Norja (37), Tanska (47), Ruotsi (87) ja Islanti (151). Merkittävistä EU-maista Ranska (60), Britannia (71) ja Saksa (100) ovat indeksin mukaan selvästi Suomea vähäisemmin militarisoituneita. Muista EU-maista Suomen kanssa samaan ryhmään kuuluvat edellä mainittujen Kyproksen ja Kreikan ohella ainoastaan Viro. Tämä tuskin on Suomen kannalta oikea viiteryhmä.

***

Rauhanliitto perustetiin ensimmäisen kerran autonomian aikana 1907 ja viettää siis tänä vuonna 110-vuotisjuhlavuotta. Rauhanliitto on neljäntoista suomaalaisen rauhanjärjestön kattojärjestö ja jäsen kansainvälisessä rauhantyön verkostossa IPB:ssä (International Peace Bureau), joka perustetiin aikanaan IPU:n sisarjärjestöksi. Liitto seuraa aktiivisesti Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa, aseidenriisuntakysymyksiä sekä kansainvälistä rauhantyötä ja muun muassa YK:n prosesseja.

1 Militarismi-indeksissä otetaan huomioon sotilasmenot, sotilashenkilöstö ja raskaan aseistuksen osuus. Indeksi laskennassa painotetaan sotilasmenojen osuutta BKT:stä, sotilasmenojen suhdetta terveydenhuoltomenoihin, sotilashenkilöstön (sekä aktiivipalveluksessa että reservissä olevien) suhdetta sekä asukaslukuun että lääkäreiden määrään ja raskaan aseistuksen suhdetta asukaslukuun. Mitä korkeammalla sijalla indeksissä valtio on, sitä korkeampi sen on sen militarisoituminen. Indeksi on laskettu 152 valtiolle.